

FINNSAM-konferensen på Åsnes Finnskog i Norge våren 1994

Av Tor Eriksson, Örebro

Rapporten är baserad på informationsblad, föreläsningsmanuskript, mötesanteckningar, ett nummer av Finnkultur, häftet "Finnskogleden - Kartheft", egna minnen drygt 20 år senare med mera.

Fredagen den 27 maj

För första gången anordnades konferensen helt i Norge, då Åsnes Finnskog hälsade oss välkomna till en tvådagarsträff. Sammankomsten arrangerades av FINNSAM i samarbete med Åsnes Finnskog Historielag som lokal värd och Gruetunet Museum. Rolf Rønning hade under konferensen i Medelpad föregående höst inbjudit oss till sin hemtrakt. Ett antal personer hörsammade liksom jag själv inviten. Jag var sugen på att bättre lära mig känna den norska finnskogen.

Åsnes Finnskog kirke ligger vackert på en udde i Vermundsjøen. Kyrkan, byggd i timmer, uppfördes 1861. Carl Axel Gottlund pekade ut udden till kyrktomt vid sitt besök här 1821. På andra sidan vägen ligger Kafe Finnskog, där vi samlades vid tolvtiden. Lunchen serverades på kaféet. Sedan väntade en rundtur på Hof och Åsnes Finnskog. Eftersom Åsnes Finnskog inte har så många finska karaktärsbyggnader att visa lades tonvikten den här gången på finska släkter.

Rundturen gick mot Fallåsens skolmuseum, där kaffet intogs. Det är ett nedlagt skolhus som står öppet några helger under sommaren. Historielaget har ställt i ordning muséet. Det bjöds även på en kort vandring i byn Fallåsen, för länge sedan fränflyttad. Från byn ser man ut över Åsnes Finnskog. Där i norr ligger Possåsen.

Byn Possåsen, som ligger mitt på gränsen mellan Norge och Sverige, är nästan helt avfolkad. Här finns bara tre eller fyra fastboende. Den gamla väderprofeten Einar Adolfsen är en av dem. När Carl Axel Gottlund vandrade på Värmlands och Solørs finnskogar år 1821 fanns det två torp på Possåsen. De låg under byn Järpliden i Södra Finnskoga socken. Genom Possåsen går Finnskogleden, en 24 mil lång vandringsled som huvudsakligen går på gamla finnstigar och färdselvägar. Leden, som invigdes 1992, vindlar fram längs gränsen genom hela den norsk-svenska Finnskogen från Morokulien i Eda i söder till Søre Osen i Trysil i norr. Leden går förbi en del av de bevarade finnboplatserna på bägge sidor av riksgränsen.



I skogshavet skimtar vi byn Possåsen

Vi fortsatte färden mot Furuberget, en finngård på Åsnes Finnskog. Gården är en rik kulturhistorisk miljö, där såväl byggnader som kulturlandskap har tagits vara på i ett samarbete mellan ägaren, Åsnes kommun och Gruetunet Museum. Muséet restaurerade 1986 sex av byggnaderna som ett inslag i byggnadsvården på Finnskogen. Enligt en broschyr är Furuberget ett levande finntorp, där man finner miljö, stämningar och stillhet som man annars sällan upplever.

Furuberget har ett sommarprogram, som bland annat innehåller en särskild vecka med olika aktiviteter. Förutom under det här programmet är gården obemannad men öppen för besökare. Finnskogleden passerar över gårdstunet. Området är botaniskt intressant med bland annat tibast som blommar på bar kvist om våren. På Finnskogen är landskapet kuperat och omväxlande, rikt på sjöar och vattendrag. De högsta topparna på Åsnes Finnskog når ungefär 630 meter över havet.



Furuberget på Åsnes Finnskog

Återkomna till Kafe Finnskog serverades middagen. Åsnes kommun fick då chans att presentera sig genom dess representant. Sedan följde en beskrivning av Åsnes Finnskog Historielag signerad Rolf Rønning. Föreningen bildades 1990 med syfte ”att registrera och bevara historiskt material i det lokala samhället, till exempel byggnader, föremål, bilder och skriftliga och muntliga traditioner”.

Till sist gav oss Rolf Rønning en inblick i den norska Finnskogens nordliga del, det vill säga Hof och Åsnes. Pål Raatikainen i Rotberget startade den finska bosättningen på Hof Finnskog ungefär 1640. Rotberget eller Raatikkala räknas tillsammans med Løvhaugen (Räisilä) på Grue Finnskog som infallsport för de nordliga finnskogarna i Norge, samt Elverum och Trysil. Elverum och Trysil saknar namnet ”finnskog”, men hade ändå finnbosättningar som till exempel Tørberget, Galåsen och Gråberget.

De två kommuner som har finnskogar norr om Grue är Åsnes och Våler. Tidigare bestod Åsnes av två kommuner, Åsnes och Hof, och därför används alltjämt beteckningen Hof Finnskog. Rolf Rønning gav oss gott om exempel på tidiga släktskapsrelationer på den norsk-svenska Finnskogen, ibland med förbindelser till Bergslagen. Finnemantallet 1686 är en viktig källa till den första finnbosättningen i Norge. Den täcker in stora delar av Øst-Norge, liksom bosättningen och förekomsten av finnar i de mer västliga områdena i Norge. Finnemantallet fanns till försäljning under konferensen.

Så föll ridån ner över den här dagen och det blev tid att söka sig en bostad för natten. Övernattningen skedde utspritt i privata stugor. Häre ligger något av särprägel för en sådan glesbygd som Åsnes Finnskog. Jag tillbringade natten på ett loft ute på skogen hemma hos Willy Faldaas. Detsamma gjorde min gode vän Per Martin Tvensberg.

Lördagen den 28 maj

Efter frukost hos Willy Faldaas for vi till Bakken, där bystugan väntade på oss. Ett par föredrag om aktuell forskning inledde dagen. Per Martin Tvensberg pratade om sin specialitet svedjebruk, något han har rik kunskap om. Birger Nesholen fick sedan avlösa med ämnet *Forskningsbehov, dokumentationsbehov og kildebehandling*. Så följde lunch i bystugan innan konferensen avrundades med ett längre FINNSAM-möte.

Birger Nesholen hälsade oss välkomna och informerade om de punkter som skulle bli föremål för diskussion. Birger valdes till mötesordförande och Ulla Berg till att föra pennan. En rad pågående projekt presenterades. Först ut var Lars-Olof Herou, som berättade om arbetet med en bibliografi. Den ska täcka samtliga finnbygder i Sverige och Norge. Maud Wedin spann vidare kring litteratur, då hon pratade om FINNSAM-seminarier om litteratur. Ledningsgruppen har fört diskussioner om att anordna till exempel ämnesinformation för lärare och bibliotekarier.

Maths Östberg beskrev sin inventering av rökstugor, bastur och rior i Skandinavien, det vill säga de tre skogsfinnska karaktärsbyggnaderna. Christer Nilsson hade genom idogt arbete framställt en forskarkatalog. Birger Nesholen upplyste oss om de byggnadsseminarier som FINNSAM tar initiativ till i kommunerna. Under våren har ett seminarium om byggnaders bevarande och vård genomförts i Hällefors. Nästa kommun på tur är Ludvika.

Bland de frågor som sedan lyftes fram fanns finansieringen av utskicket i samband med FINNSAM:s två årliga konferenser, val av ledningsgrupp fram till konferensen våren 1995 och nästa konferens. Den hålls 30 september - 1 oktober 1994 på Skålsjögården i Alfta, Hälsingland. Där finns även Finnskogsmuseet.

När alla beslut var fattade skiljdes vi åt nöjda och belåtna, jag för min del för att antråda den långa resan åter till Örebro. Innan dess hade vi förstås även tackat värdarna med Rolf Rønning och Birger Nesholen i spetsen för ett lyckat arrangemang.